

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תַּעֲג

ביאורים ומוספים

לטבול את התפוח אדמה ביד ולא בכלי, אכן בספר מקראי קודש (פסח ח"ב סי' לט) כתב, שבלייל הסדר יש לחוש שטעם חיוב נטילה זו הוא כדי שיעשה שינוי ויהיה היבר לתינוקות, ולכן גם אם אוכל במזלג יטול ידיו.

ואחר הנטילה, דעת החזו"א (הגדה של פסח חו"א, ורחץ סי' ג) שלא יפסיק בשיחה, ומשום שעצם הנטילה צריכה להיות כמון לאכילה, ואינו דין רק משום הברכה. וכן דעת הגרש"ז אוערבך (להליכות שלמה פ"ט ארחות הלכה הע' 183), וכן דעת הגר"ש אלשיך (הגדה של פסח על פי פסקו עמ' 23) שראוי שלא לדבר, אך לצרכי הסדר מותר.

[משנ"ב סי' נב]

לְעֵיל קְסִימָן קִנְחָה קְסִימָן רַבִּי.

64) ואם שכח וברך על נטילה זו, כתב הכף החיים (סי' קז) שמימי בנטילה על אכילת המצה חזר ומברך, וכן הורה הגרש"ז אוערבך (שורת רבבות אפרים ח"א סי' שא), והוסיף שטוב שיעשה כעצת הבה"ל לקמן (סי' תעה סי' ד"ה יטול) שיוגע בידיו במקומות המכוסים שבגוף, כדי שיתחייב בתורת ודאי בנטילה שניה ויכול לברך.

[משנ"ב סי' נג]

שְׁלֹא יִהְיֶה בּוֹ הַיּוֹב כְּלָל לְכָלִי עֲלֵמָא.

65) ומטעם זה, אף ירק שלם שהוא 'בריה', כתב בספר מקראי קודש (פסח ח"ב סי' נ) שאין לאכול, משום שיש צד שהייב באכילתו בברכה אחרונה גם אם לא אכל ממנו כזית, כמבואר בש"ע לעיל (סי' רי ס"א). אבל אם ריסקו קודם האכילה, כתב במשנ"ב שם (סי' ו) שאין לו דין 'בריה', וכתב השעש"ע שם (סי' כא) שהוא הדין אם חתכו לשנים.

[משנ"ב סי' נד]

אוּ בְמִיָּמְלָחָה.

66) והונח שיטבול את הכרפס במי מלח, כתב המג"א (סי' יט) שהוא אחר הברכה, וביאר הפמ"ג (א"א סי' יט) שאין זה נחשב הפסק, כיון שאף הטיבול הוא מצוה והברכה היא גם על הטיבול, אמנם ציין שלשון הש"ע הוא 'ומטבולו בחומץ ומברך', ומשמע שמטבול תחילה ורק אחר כך מברך, וכן כתב הכף החיים (סי' קיא) שיטבול קודם הברכה, וכן הורה הגר"ח קניבסקי (הגדה של פסח על פי פסקו עמ' לו).

[משנ"ב סי' נה]

וּמְבַרְךָ יְבוֹרָא פְּרֵי הַאֲדָמָה.

67) והאם יש להטב באכילת הכרפס, הברכי יוסף (סי' יד) כתב שאין להטב, וכן כתב הבן איש חי (שנה א' פ' צו אות לב), וכן הורה הגר"ח קניבסקי (הגדה של פסח על פי פסקו עמ' לו). וכן דעת הגר"מ קרליץ (הוט שני פסח פ"ז סי' טז) שאכילת הכרפס אינה מהדברים החייבים בהסיבה, מאידך, דעת האבודרהם (סדר הגדה של פסח ופירושה ד"ה ולאחר) שיש להטב, וכן כתב הקצושיע (סי' קיט סי' ג), וכן נהגו הגר"ח הגר"ז טאלויצ'יק (הגדה מבית הלי' הלי' כרפס אות ד ובהוספות עמ' עה), ובשו"ת אור לציון (ח"ג פט"ו תשובה ט) כתב שהעיקר לדינא שלא צריך הסיבה, אך טוב אם יאכל מעט בהסיבה ומעט שלא בהסיבה, ובלבד שלא יאכל יותר מכזית.

[משנ"ב סי' נז]

אָךְ לֹא יִבְרַךְ עַל הַחֵטָא.

68) ואף שבאופן שאכל דבר איסור והקיא נחשב הדבר לאכילה ועבר על האיסור משום ההנאה שהייתה לו בגרון, ואם כן לכאורה גם לעיסת המרור תחשב כאכילה ויצטרך לברך עליה, כתב הגרש"ז אוערבך (שורת מנחת שלמה ח"א סי' צא אות יז) שצריך את כל ההנאה שהגרון יכול להינות, היינו עד שיגיע המאכל לבית הבלעיה שהוא מקום שאינו יכול לחזור משם, ולכן באכילת איסור נחשב הדבר כאכילה משום שהמאכל הגיע לבית הבלעיה ומשם הקיאו, אבל אם לוגס ופולט את המרור מפיו, ודאי שלא נחשב הדבר לאכילה ולא יצא ידו חובה.

[משנ"ב סי' נח]

הַפְּדָרִים בְּשֵׁם לְעִנְיָן קְרוּרָה.

69) ואם אין במצא כלל מאלו המינים הכשרים, כתב הש"ע הרב (ס"א) שלוכד בעלמא טוב שיאכל כל ירק אחר שיש בו מריחות ולא יברך עליו, וכן אין צריך שיהיה בו ביות.

[משנ"ב סי' נט]

מִתְּרַעְשָׁתוּ בְּיָדֵינוּ טוֹבֵי.

60) ואת התבלינים שצריך לפזר בשמיל החרוסת, כתב לקמן (סי' תקד סי' יא) שאף התבלינים המפויים טעמם, אם מימי ידע שיצטרך להם מיום טוב ולא פזרום בערב יום טוב, מותר לפזרם בשינוי קצת, ואם לא ידע שיצטרך להם, יש אומרים שאין צריך כלל שינוי, ויש שכתבו שלפי המנהג יפזרו בשינוי קצת, ואם מפוררם על השולחן או על המפה ולא על הכלי כדרך חול, כתב שם (סי' יט) שנחשב הדבר לשינוי.

[משנ"ב סי' ס]

וּבְמִשְׁקָה בְּרוּחָה שֶׁם קְסִימָן קְסִימָן סַחֲוֹ.

61) שם כתב, שלדעת הרמ"א אסור לתת את המשקה לתוך החרוסת אלא אם כן החרוסת בלילה רכה, ואף ישנה באופן הנתינה, דהיינו שיתן את החרוסת לתוך היין ויערב באצבעו [כמבואר ברמ"א שם].

ואם נתן מעט משקה בערב שבת, כתב שם (סי' סה) שלכל הדעות מותר להוסיף ער יין אך יעשה בשינוי [כמבואר שם (סי' סד)], אבל אם נתן מערב שבת רק כמה טיפות ולא נתגבל המאכל על ידיהן, אין היתר להוסיף ער.

[משנ"ב סי' נ]

שְׁאֵין נִדְּוִכִין הֵיטֵב וְהֵם אֲרָפִים.

62) ומטעם זה נהג הגר"ח קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' סב) לטחון את הקינמון והאיגבר לחרוסת במטחנת בשר ולא לגרס במגדת, כדי שישארו החיכות וידמה קצת לתבן.

[משנ"ב סי' נא]

דְּקָל דְּבָר שְׁטַבְלוּ בְּמִשְׁקָה צָרִיךְ נְטִילָה.

63) ואף שבזמנינו אוכלים תפוחי אדמה [לאותם הנהגים לקחת לכרפס תפוח אדמה מבזלג] במזלג, ביאר הגר"מ קרליץ (הוט שני פסח פ"ז סי' טז) שבלייל הסדר הרגילות היא שטובלים את התפוח אדמה במי המלח בידים, ולכן הוא דבר שטיבולו במשקה, וכן דעת הגר"מ שטרנבוך (המדת מועדים חמנים) שצריך להקפיד

הלכות פסח בימן תעג

באר הגולה פד

פצאנוי בסימן קנה
 סעיף ד צ שם
 בקמרא ק"א
 ק ה"ר"ש שם, ר"י
 ושא"ר פוסקים
 ותשובה מהר"ל.
 כ"ד לאפקי נפשה
 משלכא דמוסיקים
 בכונה אחרות

הסדר שהם שנויים: הגה ואם אין לו (מר) אָהר מאלו הנקודות, (מה) *יקח לענה (מו) או שאר נק (יד) מר (אגור). ותרסת (מו) יעשה עב, וזכר לשיט, ואתרפך נוהגין בו (מח) מעט (עו) חמץ או זין אדם, וזכר לדם (סיר). ועושיין התרסת מפרות שנמשלו בהם לערואל (תוספות פ"ו ע"ג), (מט) בגוף תפוחים, תאנים, אגוזים, רמונים, שקדים. ונוהגין עליו מבלי, בגוף קמון ונוגרי"ל (ג) הדומים (עו) לתבן, שהיו מגבלין בו השיט (טו): ו (י) בנוטל דקיו (גא) לערף טבול ראשון (גב) ולא יקרף על הגטילה. *ויקח מהתפרסם (יט) (גג) *פחות מפזית ומקבילו (נד) בחמץ (נה) ומקרף 'בורא פרי האדמה' ואוכל.

באר היטב

ארבין, ב"י: (י) נוטל. דכל שטבולו במשקה צריך גטילה. וכתב הש"י: ומכאן יש תוכחת מגלה לאוחם שאינם נוהרים בכל השנה לטל ידיהם לזכרים שטבולו במשקה. דמה נשמה הלילה הנה מכל הכמים שבשנה. ואם בא לטהר עצמו טפי בלילה זו. עכ"פ ה"ל להזהר ג"כ בימי התשבה. אלא שאין פאן רק חסרון זהירות ואינם נקדקים לתשבות מדינה, עכ"ל. והל"ח בפכ"ה פתב דהעולם נוהגין שלא לטל ויש להם צל מה שישטבו שהתפלות סוכרים פן, וכ"כ המ"א סימן קנת, ע"ש. והא הנוטלין לילי זה הוא באחד מן שאר שמונים שעושיין בקיל זה פ"ד שישאלו, ח"י: (י"ט) פחות. דאם יאכל ברוח זהה טעם אם יבדל ברוח אחרות,

באר הגולה

הרובין ואפילו לענין פוס של מנה, ומפ"ל שפן ככוס של רשות, עין בקאור הג"ר"א שם סעיף קטן ד: * יקח לענה. עין במשנה ברוח שפרשנו בדברי התנ"י שלענה אינה מתפשט מיני מרור, וכן מוכח בדברי משה האור, עין שם בפרושו לדברי האגור. אכן במגן אברהם ושארי אחרונים חלקו עליו והוכיחו דכונת האגור. דלענה הוא אחד מה מיני מרור והוא 'מחוד' הפקר פה מינים באחרות. ולעניות דעמי צריף עין, שקפי הנראה לענה אינה ראיה לאכילה, וכדמשמע מפנה כחובים שמתאר פל דבר נע לענה, פדתיב 'שקל פרה ראש ולענה', או 'אחרתה קרה פלענה'. ואין צעיון דבר הראוי לאכילת בני אדם על כל פנים, והדובאך בדברי הרא"י והר"ש"א, וכדמבאח נמי מהש"ס דכעיון דבר הנגח ספקי מעשה, אם לא דאפשר ראיה היא על כל פנים קצת לאכילה. אחרתה מצאתי להרשב"ץ בספר רבין שמועה שכתב להד"א דאין יוצאין בלענה מפני שהוא מין אילן ואין בעינו מפיצי נקודות, והד"א בנהד"א אלו נקודות וכו', וכן באר בש"ס הר"ף יצאנו הרדוקני וכו'. והוא שלא ברעת מגן אברהם ואלא ברעת הטהרה, דאף אם ניקא שיש לו שרף וקניו מכסיפין וכדפרשנו במשנה ברוח. מכל מקום סימנים אלו לא מהני אלא בביב, אם לא ולא כתב הר"א לצאת בנה מדינא אלא לנקר בעלמא כשאין לו מחמשת מינים, וקצין שכתב גם הג"ר, וצריף עין. ודע עוד, דסימנא דיש לו שרף וקניו מכסיפין, אף על פי שהר"י והרמב"ם והרא"ש השמיטוה, מכל מקום פ"ד הוא בכמה פוסקים, עין בר"א וברש"י והמב"ם חלאה שהעתיקו סימן זה לד"א. ובכ"מ מאיר פתב, דאפשר הגם ג"ר"ף ודעמה שהשמיטוה הוא רק מפני שאין אנו בקיאים בסימנים אלו היטב, ועל פ"ן נהי דקשה לכוין על סמן סימנים אלו, מכל מקום אם אין לו ה' מינים בודאי יסור אחר פל מין מן מידות שיש לו סימן שרף וקניו מכסיפין, ובלבד שיהא ראוי לאכילת בני אדם. והנה על דבר מה שכתבתי לעיל בענין מרור אם בעינו שמהא ראיה לאכילה, מצאתי קצת בפר"מקדים שמתפסק קצת בנה. דאולי יוצא במרור אף שאינה ראיה לאכילה, ולא ראה דברי הראשונים הנ"ל, וגם פשוט הש"ס דכעיון שיהא נקח כקטף מעשר וכו' (וענין ברש"י שם), ומה דהקשה לי על גשית הנמנא 'אימא מריקתא דבופינא', יש לומר זהו מלשני הש"ס אף לסבא דלא בעינו שיהא נקח כקטף מעשר אכל מכל מקום שלא אינו פלל גודל הרקע, אכל להשקנא באמת לא צריכנא לשפוא דהדול"ה דקטע, והן צ"ד סגית הש"ס דכמה מקומות: * פחות מפינות. כפאן משמע דדבר שטבולו במשקה צריך גטילה אפילו בפחות מפזית, אף בשפעת פזית פתב המחבר בסימן קנת שיש אוקרים דאין צריך גטילה בפחות מפינות. והו' שלא כמו שכתבנו שם במשנה ברוח בכעיון קטן כ. וכבר

שער הציון

(ס) רוצה לומר. אף המנוה מן המבחר לאכל כשהוא מרקס בכתאחת. מכל מקום באדם חלוש בודאי נכון לעשות כמו שכתבנו: (סא) אכל אם אינו נוגע לו לבראותו. ראוי לו לדחק עצמו בכל וכלתו אף שקשה לו. כדי לקיים מצות חז"ל (אחרונים): (סב) כן מוכח מדוכ"מלש"ת: (סג) פ"ד חדש והג"ר ונהר שלום ובית מאיר: (סד) מגן אברהם וחקי"צלב ואלה רבה ובית מאיר והג"ר: (סה) חקי"צלב בשם הרמב"ם: (סו) טור: (סז) מגן אברהם: (סח) בית יוסף בשם הרמב"ם. והגרי"ל פתב, שלא ידוף אותם והיו ארבים: (סט) ויש מאחרונים שכתבו. דאפילו אוקן שאין נוהגין בכל השנה לטל ידיהם לזכר שטבולו במשקה, היום ישלו פ"ד שישאלו המידות על השמי, עין חקי"צלב: (ע) וכן בענינו פתב הג"ר דייבן. ומכל מקום נראה דדוקא אם אוכל פזית, והג"ר אצטרך הדין דטבול במשקה קאי ולא אפחות מפזית וכתב המחבר. ועין בקאור הלכה:

